

آموزش جامع

هنرقالے بافے

درجہ ۱ و ۲ و تابلوی

مطابق باسنت اردفنے و حرفہ ای کشور

۷ - ۵۴ / ۵۷ / ۲ / ۳

قالی باف درجہ ۲

۷ - ۵۴ / ۵۷ / ۱ / ۳

قالی باف درجہ ۱

۷ - ۵۴ / ۵۶ / ۱ / ۲

قالی باف تابلویی

مؤلف:

اکرم بیگی

(مدیر و مربی مجتمع آموزشی مستعد)

۰۲۱-۳۳۰۶۳۰۰۰

قابل استفاده برای هنرجویان رشته فرش

و

سایر علاقه مندان به هنر فرش

انتشارات آن

۱۳۹۳

سرشناسه	: بیگی ، اکرم ، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: آموزش جامع هنر فالی‌بافی درجه ۲ و ۱ و تابلویی مطابق با استاندارد فنی و حرفه‌ای کشور ... / اکرم بیگی .
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات آن ، ۱۳۹۲ .
مشخصات ظاهری	: ۲۸۰ ص. : مصور (رنگی) . : ۲۸ × ۲۲ سم.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۶۵-۶۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
پادداشت	: کتابنامه .
موضوع	: فالی و فالی‌بافی
موضوع	: فالی و فالی‌بافی -- راهنمای آموزشی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ / ۹۸ / TS۱۷۷۵
رده بندی دیویی	: ۶۷۷/۶۲۳۰۷
شماره	: ۳۴۰۶۹۶۳
کتابشناسی ملی	

آموزش جامع هنر فالی‌بافی

درجه ۲ و تابلویی

اثر اکرم بیگی
صفحه آرایی : پریا باقری
طرح جلد : مهیار اردیبهشت
امور اداری: علیرضا محمدزاده
ناشر: انتشارات آن
لیتوگرافی و چاپ : پیمان نو اندیش ۸۸۲۲۶۶۲
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ اول
تاریخ انتشار: فروردین ۱۳۹۳
قیمت : ۲۵۰/۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۶۵-۶۶-۴

خیابان ولی عصر (عج)- بالاتر از زرتشت-کوچه غفاری-پلاک ۶-واحد ۶۳
۸۸۹۱۲۴۲۲ - ۸۸۹۲۳۱۶۰ - ۸۸۹۱۲۱۳۱
آموزشگاه مستعد : خیابان پیروزی-خیابان پرستار-خیابان نساجی- پلاک ۱۴۴
شماره تلفن: ۳۳۰۶۳۰۰۰
کلیه حقوق مادی و معنوی متصوره از این اثر به انتشارات آن تعلق دارد.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
مقدمه	۹	تقسیم بندی کاغذهای شطرنجی	۳۰
اعتقاد مؤلف	۹	تعیین اندازه‌گیری در واحد ذرعی و رجشمار قالی	۳۰
پیش گفتار	۹	واحد اندازه‌گیری دستمزد	۳۰
نگاهی به تمدن فرش	۱۱	موارد اولیه مورد نیاز قالی‌بافی	۳۱
تاریخچه قالیبافی قبل از اسلام	۱۱	پشم	۳۱
تاریخچه قالیبافی بعد از اسلام	۱۲	پشم از نظر قطر	۳۱
بررسی قالی ایرانی قبل از دهم هجری	۱۲	پشم از نظر ظرافت	۳۱
پیدایش نقش گردان	۱۲	مرغوبیت پشم	۳۱
طرح ترنجی	۱۳	خصوصیات فیزیکی و شیمیایی پشم	۳۲
طرح حیوانی	۱۴	طریقه جداکردن پشم از پوست گوسفند	۳۲
طرح گلدانی	۱۴	شستشوی پشم	۳۳
طرح شکارگاه	۱۵	راندمان پشم	۳۳
طرح بوته و درخت	۱۵	مراحل تبدیل پشم به خامه قالی‌بافی	۳۳
طرح گذار هراتی	۱۶	شماره‌بندی نخ	۳۵
طرح باغی	۱۶	کرک	۳۵
طرح لهستانی	۱۷	پنبه	۳۶
اوج شکوفایی فرش و صادرات به اروپا	۱۷	خواص شیمیایی و فیزیکی پنبه	۳۶
صادرات فرش	۱۸	نمره‌گذاری نخ پنبه	۳۷
وضعیت قالی‌بافی در سال‌های معاصر	۱۹	روش شناسایی پنبه طبیعی از مصنوعی	۳۷
فرش از لحاظ ابعاد	۱۹	ابریشم	۳۷
فرش از لحاظ جنس	۱۹	خواص فیزیکی و شیمیایی ابریشم	۳۸
دست فرش	۲۰	انواع ابریشم	۳۸
قالیچه گلیم	۲۱	ابریشم از لحاظ آمادگی برای استفاده	۳۸
فرش‌های تجاری یا صادراتی مصرفی زیر پای	۲۱	ابریشم از لحاظ مرغوبیت	۳۸
فرش بازاری	۲۱	نحوه شناسایی ابریشم طبیعی از مصنوعی	۳۹
فرش از لحاظ بافت	۲۱	کاربرد ابریشم در صنعت قالی‌بافی و مراحل تبدیل آن به نخ	۳۹
رجشمار چیست؟	۲۱	کاربرد و اصطلاحات رنگ در مورد ابریشم	۳۹
رجشمارهای مختلف	۲۲	واحد اندازه‌گیری رج ابریشم	۴۰
مقیاس ذرع (متر) در مناطق مختلف ایران	۲۲	واحد اندازه‌گیری وزن ابریشم	۴۰
نقش مایه فرش	۲۳	واحد بسته‌بندی نخ	۴۰
نقشه قالی	۲۳	ابریشم مصنوعی	۴۱
نقشه شکسته	۲۴	تاریخچه رنگ	۴۱
نقشه‌های گردان	۲۴	رنگ چیست	۴۱
حالت‌های مختلف نقشه در قالی‌بافی	۲۴	هنر رنگرزی	۴۲
حالت‌های نقشه	۲۵	رنگرزی فرش	۴۲
نقشه فرش و بخش‌های اصلی آن	۲۷	رنگ های طبیعی	۴۲
نقشه بافی	۲۹	رنگ های شیمیایی یا مصنوعی	۴۳
نقشه خوانی	۲۹	دندانه	۴۳
نقشه کشی	۲۹	دانده‌های نباتی	۴۳
کاغذ شطرنجی و انواع آن	۳۰	دندانه‌های معدنی	۴۴

فهرست مطالب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۸۲	نقشه خوانی و بافت فرش	۴۴	دندانه دادن
۸۳	مراحل پودکشی	۴۴	رنگدانه
۸۳	روش فارسی	۴۴	رنگ‌های گیاهی
۸۴	روش ترکی	۴۸	گیاهان مازوج دار
۸۵	انواع فرش از نظر پودگذاری	۵۰	رنگ های شیمیایی
۸۶	قیچی کاری	۵۱	رنگ‌های فرار
۸۷	محاسبه ارتفاع پرز فرش	۵۱	وسایل و ابزار قالی بافی
۸۷	خواب گره های فرش	۵۱	دار قالی بافی
۸۸	انواع خواب فرش (حالت پرزها)	۵۱	انواع دار قالی بافی
۸۸	پایین کشی فرش	۵۲	دار افقی
۸۸	پایین کشی به روش فارسی	۵۳	دار عمودی
۸۹	پایین کشی به روش ترکی	۵۳	انواع دارهای عمودی
۹۰	پایین آوردن قالی از روی دار	۵۳	دار ثابت (فارسی)
۹۱	محاسبه وزن مواد و مصالح در یک مترمربع از فرش	۵۵	دار فنکدار
۹۲	جدول رجشمار	۵۶	دار تبریزی
۹۳	نکاتی چند در مورد عیوب احتمالی فرش	۵۷	دار گردان
۹۳	شناخت عیوب و رفع آن از ابتدای بافت فرش	۵۸	وسایل و ابزار بافت قالی
۹۳	دار سالم	۵۸	ابزار فارسی بافت
۹۴	ابزار سالم	۵۸	ابزار ترکی بافت
۹۴	چله کشی صحیح	۶۱	چله کشی
۹۴	شمشیری یا کجی ابتدای فرش	۶۲	مراحل چله کشی
۹۴	جمع شدن ابتدای فرش از کناره ها	۶۵	طریقه چله کشی ترکی
۹۴	جمع شدن عرض فرش یا کجی	۶۷	روش چله کشی فارسی
۹۵	جمع شدن چله ها و رفع عیب	۷۰	چله کشی تلفیقی
۹۵	بالا زدن	۷۱	بافت
۹۵	پایین زدن	۷۱	قرار دادن تسمه یا خطکش
۹۶	غلط بافی	۷۱	زنجیره بافی ترکی
۹۶	شانه دار شدن	۷۲	زنجیره بافی فارسی
۹۷	ترنج دار شد	۷۳	گلیم بافی به روش ترکی
۹۷	لوچه شدن	۷۳	گلیم بافی به روش فارسی
۹۷	ذرتی شدن	۷۴	ملیله بافی
۹۸	جمع شدن موضعی	۷۵	گره به روش ترکی بافت
۹۸	جویدگی یا بره بره پرزها	۷۶	گره به روش فارسی بافت
۹۸	نخ نما شدن	۷۶	انواع گره فارسی از جهت گرفتن تارها
۹۹	رگه داشتن یا دورنگی	۷۹	شیرازه
۹۹	دودست شدن قالی	۷۹	شیرازه متصل
۱۰۰	عدم تطبیق اندازه فرش با نقشه مورد نظر	۸۰	شیرازه منفصل
۱۰۰	نکاتی در مورد شیوه صحیح بافت و بهداشت ایمنی	۸۱	شیرازه متخاصم
۱۰۱	آشنایی با طرح های مختلف قالی بافی	۸۱	شیرازه متقاطع
۱۰۱	طرح های آثار باستانی	۸۲	شیرازه چند ردیفه

فهرست مطالب

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
- طرح های شاه عباسی	۱۰۲	- مدل های مختلف نیم گره طولی یا تک تار	۱۲۸
- طرح های اسلیمی	۱۰۲	- گره آویز	۱۲۹
- طرح های افشان	۱۰۳	- گره قرصی	۱۳۰
- طرح های اقتباسی	۱۰۴	- گره کمکی	۱۳۰
- طرح های بندی	۱۰۴	- گره حلقوی	۱۳۰
- طرح های به ای	۱۰۶	- گره پل	۱۳۱
- طرح های قاب قابی یا خشتی	۱۰۶	- گره معکوس	۱۳۱
- طرح های شکارگاه	۱۰۷	- گره دورنگ	۱۳۱
- طرح های گل فرنگ	۱۰۸	- گره آزاد	۱۳۲
- طرح محرمات یا قلمدان	۱۰۸	- گره تک تار	۱۳۲
- طرح های گلدانی	۱۰۹	- گره مضاعف	۱۳۲
- طرح های درختی	۱۱۰	- گره مغلوب	۱۳۳
- طرح های محرابی	۱۱۰	- انواع گره هنری در مربع های مثلثی - اریب - هلالی -	
- طرح های هراتی	۱۱۱	- نیم گره - تک تار	۱۳۳
- طرح های هندسی	۱۱۱	- انواع فرش های هنری و استثنایی	۱۳۴
- طرح های ایلاتی	۱۱۲	- تعریف مینیاتور	۱۳۴
- طرح های تلفیقی	۱۱۳	- مواد و مصالح بافت فرش های هنری	۱۳۵
- طرح های تابلویی و تصویری	۱۱۳	- قالی محفور	۱۳۵
- طرح های ترکمن	۱۱۴	- نوع ساده	۱۳۶
- طرح های کتیبه ای	۱۱۵	- نوع دورو	۱۳۶
- تعریف مختصر نقش مایه ها در صنعت قالی بافی	۱۱۵	- دورو بافی	۱۳۷
- فرش های موزه ای	۱۱۸	- دوریزه بافی	۱۳۸
- موزه فرش ایران	۱۱۸	- برجسته بافی و فرش های نقش برجسته	۱۳۹
- موزه های جهان و نگهداری فرش های ایران در آن	۱۱۸	- قالی های نقش برجسته و تاریخچه آن	۱۴۰
- موزه ویکتوریا و آلبرت لندن	۱۱۸	- وسایل و ابزار فرش های پیشرفته	۱۴۱
- موزه پولدیتزولی (میلان)	۱۲۰	- مواد و مصالح در ارکار قالی های نقشه برجسته	۱۴۱
- موزه ملی برلن (آلمان)	۱۲۱	- خصوصیات قیچ پرداخت با دست	۱۴۱
- موزه لوگانو (سوئیس)	۱۲۱	- اصول پرداخت قیچ در قالی در حین بافت	۱۴۲
- موزه ملی وین (مونخ)	۱۲۱	- چند نکته مهم در پرداخت و پرداخت کار	۱۴۲
- موزه هنرهای تزئینی (پاریس)	۱۲۲	- قالی های نقش برجسته پرداخت شده با قیچی	۱۴۳
- موزه متروپولیتان (نیویورک)	۱۲۳	- انواع قالی های نقشه برجسته و تکنیک بافت آنها	۱۴۴
- موزه دولتی آرمیتاژ سن پترزبورگ (مسکو)	۱۲۴	- قالی های نقش برجسته زمینه گلیم	۱۴۵
- موزه استان قدس رضوی (مشهد)	۱۲۵	- قالی های نقش برجسته زمینه زربفت	۱۴۶
- آموزش قالی بافی درجه ۱ و تابلویی	۱۲۶	- قالی نقش برجسته زمینه مفتول	۱۴۷
- آموزش فرش های پیشرفته	۱۲۷	- قالی نقش برجسته دورو	۱۴۷
- نقشمایه فرش های پیشرفته	۱۲۷	- قالی نقش برجسته زمینه گلیم دورو	۱۴۷
- فرش استثنایی	۱۲۷	- قالی نقش برجسته کرک و ابریشم	۱۴۸
- تعریف گره	۱۲۸	- فرش های استثنایی	۱۴۸
- انواع گره پایه و گره هنری	۱۲۸	- غیرعادی بودن ابعاد	۱۴۸
- مدل های مختلف نیم گره عرضی	۱۲۸	- غیرمعمول بودن مواد اولیه بافت	۱۴۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
- فرش از لحاظ تزیین	۱۴۸	- اصفهان - شهرضا - نجف آباد	۱۶۵
- انواع فرش‌های استثنایی	۱۴۹	- اراک - محلات - خوانسار - خمین - ساروق - تفرش	۱۶۵
- فرش لایه‌دار	۱۵۰	- قم	۱۶۵
- فرش حجمی	۱۵۰	- ساوه	۱۶۵
- فرش نقش برجسته	۱۵۱	- کاشان	۱۶۵
- فرش گرد	۱۵۱	- نائین	۱۶۶
- بافت گرد	۱۵۱	- کرمان	۱۶۶
- فرش بیضی	۱۵۴	- استان خراسان	۱۶۶
- فرش چند ضلعی	۱۵۴	- یزد	۱۶۷
- فرش مرصع	۱۵۵	- تهران و حومه	۱۶۷
- قالی زربافت	۱۵۵	- شیراز	۱۶۷
- فرش عتیقه‌ای	۱۵۶	- آباده	۱۶۷
- روش بافت مروارید	۱۵۶	- سبزوار	۱۶۷
- پولک بافی	۱۵۶	- قوچان	۱۶۸
- گلیم بافی رنگی	۱۵۶	- بافته‌های بلوچ‌ها	۱۶۸
- فرش‌های کامپیوتری	۱۵۶	- اصطلاحات رایج در قالیبافی و تعاریف	۱۶۸
- مراحتی که پس از اتمام بافت یک فرش یا بافت یک		- مجموعه سؤالات آزمون‌های مهارت ۱ و ۲	۱۷۳
- انجام می‌دهند		- پشم	۱۷۴
- غبارگیری		- پنبه	۱۷۹
- شستشو	۱۵۸	- ابریشم	۱۸۲
- دواشور کردن فرش	۱۵۹	- دار	۱۸۵
- لکه‌گیری	۱۵۹	- چله‌کشی	۱۸۸
- پاک کردن لکه جوهر	۱۵۹	- بزار بافت	۱۹۳
- پاک کردن چسب‌های شیمیایی	۱۶۰	-	۱۹۵
- پاک‌کردن رنگ‌های شیمیایی	۱۶۰	- معاینه فرش	۱۹۹
- انواع لکه‌ها از قبیل لکه چای - قهوه - شیر - میوه و ...	۱۶۰	- تاریخچه فرش	۲۰۲
- پرداخت	۱۶۰	- سؤالات آزمون بافت درجه ۱	۲۰۹
- دارکشی	۱۶۱	- سؤالات قالی بافی	۲۱۷
- برچسب یا شناسنامه فرش جهت صادرات	۱۶۲	- نمونه سؤالات عمومی قالی بافی	
- شناخت قالی‌بافی در شهرهای مختلف و عشایر ایران	۱۶۳	- آزمون‌های مناطق مختلف فنی و حرفه‌ای کشور	۲۲۰
- آذربایجان	۱۶۳	- منابع و مأخذ	۲۶۰
- مراغه - خوی - مرند	۱۶۴		
- اردبیل و سراب	۱۶۴		
- هریس - بخشایش - مهربان - گراوان	۱۶۴		
- آهر - قرچه	۱۶۴		
- زنجان	۱۶۴		
- کردستان - کرمانشاه - سنندج - بیجار	۱۶۴		
- همدان - درگزین - نهاوند و عشایر برچالو	۱۶۴		
- ملایر - جوزان - تویسرکان	۱۶۴		
- لرستان - خرم‌آباد - بروجرد	۱۶۴		

مقدمه

فرش دستبافت نمادی دیرپا و ماندگار از هنر و فرهنگ ایران زمین و دری بر نگین انگشتی تمدن ایرانی بوده و هست. فرش دستبافت هنری اصیل و صنعتی فراگیر است که به مدد دستان هنرمند و پرتوان طراحان، رنگرزان و بافندگان ایرانی و به ارمغان آوردن اعتباری بزرگ برای این مرزوبوم و سهمی بسزا در به وجود آوردن اشتغال برای مردم کشورمان دارد.

با توجه به عشق و علاقه که از کودکی به این هنر زیبا دارم از داشته‌های ارثی تا تجربیات امروزی خود سعی نموده‌ام کتابی جامع مطابق با استانداردهای فنی و حرفه‌ای بنابر نیاز هنرجویان خود در رشته فرش و سایر علاقه‌مندان، به تألیف درآورم امیدوارم مورد توجه استفاده کنندگان عزیز قرار گیرد. این کتاب مجموعه‌ای از مهارت ۲ و ۱ قالیبافی و تابلوفرش تدوین یافته. این کتاب را تقدیم می‌کنم به فرزندانم که مرا در این امر یاری دادند به خصوص فرزند کوچکترم.

اعتقاد مولف

هنر قالیبافی در ایران با فرهنگ و آداب و رسوم آن پیوستگی خاص و زندگی مردم پیوند عاطفی دارد و این موضوع علت دوام و بقای آن است.

با توجه به نقش مهم اقتصادی قالی، به لایحه‌مندان با فراگیری فنون این رشته و تعمق در نمونه‌های ارزشمند و طرحهای بی‌نظیر بجا مانده از قرون و اعصار مترادفی با همکاری و هم‌فکری اساتید محترم و متخصصان نساجی، رنگرزی، طراحی و سایر هنرمندان، تلاش مستمر و مداومی را به منظور ایجاد یک سیستم مطلوب آموزشی و تولید بر پایه شیوه‌های اصیل ایرانی است در احیای این صنعت بکوشد تا کشورمان جایگاه ویژه در بازارهای جهانی حفظ نماید و در زندگی داخلی و اجتماعی قالی همچنان ارزش خود را به عنوان بهترین زیرانداز حفظ کند. به امید اینکه هر ایرانی برای نقش قالی در محفل خانواده اهمیت ویژه‌ای قائل شود و شرایط به گونه‌ای باشد که به جای فرش ماشینی از دست بافته‌های ایرانی در منزل خود استفاده کند.

پیش‌گفتار

این کتاب جهت آموزش است و اطلاعات کافی برای فراگیرندگان درباره تاریخچه و موضوعات دیگر فرش از منابع مختلف جمع‌آوری شده و به صورت کلیدی تدوین می‌گردد.

تاریخچه هنر فرش

فرش لغت عربی به معنای گستردن و پهن شدن و شامل تمام زیراندازهایی مانند: قالی- زیلو- جاجیم- پلاس و حصیر می‌باشد.

قالی لغت ترکی است که مخفف قالین به معنای گستردن و پهن شدن است و شامل فرشی پرزدار یا پنبه و پشم و ابریشم با نقوش مختلف بافته شده است.

با وجود آنکه در مورد اولین منسوجات دست بافت بشر اطلاعاتی کافی وجود دارد ولی درباره نخستین فرش‌های گره‌دار جهان و تاریخ و حمل بافت آنها دانسته‌ها اندک و بیشتر در حدود حدس و فرضیه باقی مانده است.

پیدایش فن قالی بافی صرفاً براساس رفع احتیاج و توسط چادرنشینان و قبایل صحراگرد صورت گرفته است و طی قرون متمادی مهارت کافی بدست آوردند.

نگاهی به تمدن فرش

پژوهشگران در گذشته در اثر تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که تمدن‌های آشور و مصر گهواره فرش بافی جهان بوده‌اند. فرضیه این محققین که قدمت بیشتر، اصالت کمتری داشته و بیشتر به معنای گفتاری استوار بوده و یا اشاره بر نمونه‌ای غیر از فرش حقیقی چون نقش سنگی آن دارد با کشفیات باستان شناس معروف روسی بنام «ردنگو» در میان توده‌های یخی موفق به کشف یک تخته فرش گره‌دار می‌گردد. در نتیجه مهد قالی‌بافی از سواحل نیل به رودخانه‌های دجله و فرات به آسیای مرکزی تغییر مکان می‌دهد.

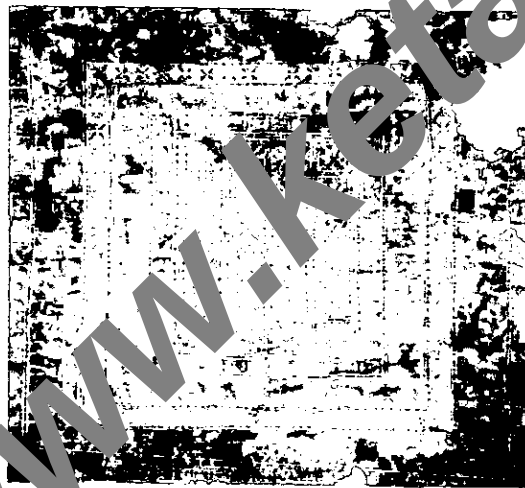
تاریخچه قالی بافی در دو دوره مختلف

۱- دوران قبل از اسلام یا عهد باستان

۲- دوران بعد از اسلام یا مهد اسلامی

تاریخچه قالیبافی قبل از اسلام

در سال ۱۳۲۶ هجری قمری تا ۱۳۲۸ و یا ۱۹۴۷ تا ۱۹۴۹ میلادی پروفیسور رودنکو قطعه فرش گره‌داری را که در اصل به عنوان پوشش اسب بکشی یافته است در قبرهای یخ‌زده چادرنشینان صحراگرد در محلی به نام پازیریک واقع در هشتاد کیلومتری مرز مغولستان کشف کرد. به عبارت دیگر در ۲۰۰ کیلومتری جنوب شرقی پی اسپیک در گور یخی فرمانروایان سکایی کشف کرد.

فرش پازیریک

بعضی از مورخان قدمت این فرش را به ۳۵۰ تا ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح می‌دانند این فرش که قدمت آن را به ۲۵۰۰ سال تعیین کردند، در اندازه‌های $1/83 \times 2$ متر با ضخامت ۳ میلی‌متر و با ۳۶۰۰ گره در دسی‌متر مربع «۳۶ گره در سانتی متر مربع» در رنگ قهوه‌ای، مسی و سبز روشن مایل به آبی بافته شده است. تصاویر حاشیه بیرونی آن نقش تکراری از جانوری افسانه‌ای بالدار است و پس از آن مردانی اسب سوار و مردانی پیاده به همراه اسبان‌شان که یک در میان در حال حرکتند که با نقوش تخت جمشید مشابهت فراوان دارند. در حاشیه سوم گل‌های چهارگوش آشوری و در حاشیه چهارم نقش یک ردیف گوزن خالدار به چشم می‌خورد و در حاشیه پنجم شاهد حیوانات افسانه‌ای بالدار می‌باشیم و متن آن تصاویر ستاره‌های چهارپر مانند اشیاء مکشوفه در لرستان در درون مجموعه‌ای از قالبها به چشم می‌خورد. جنس پرز این فرش پشم، گره به کار رفته متقارن ترکی در $6/5$ سانتیمتر یا رجشمار ۳۶ می‌باشد.

درباره سوابق تاریخی این فرش بااهمیت که در موزه آرمیتاژ لنینگراد «سن پترزبورگ» روسیه نگهداری می‌شود پرفسور رودنکو معتقد است که در زمان مادها و یا پارت‌های قدیمی بافته شده است. بنابر نظریه یکی از پژوهشگران معروف بنام دیماندر در فرش پازیر یک ترکیبی از طرح‌های آشوری و هخامنشی و سکائی بکار رفته است او مانند رودنکو عقیده دارد که مبدأ این فرش از ایران است.

شواهد تاریخی نشان دهنده این نکته است که قالی‌بافی در زمان ساسانیان رونق داشته است طوری که در یک سالنامه چینی به نام «سوئی» مربوط به سالهای ۵۹۰ تا ۶۱۷ میلادی در میان کالاهای ایران از قالی نام می‌برد برای نمونه از فرش‌های این دوره می‌توان از فرش بهارستان معروف «بهار خسرو یا زمستان» نام برد در تاریخ طبری «۳۱۱-۲۲۵ هجری قمری»

این قالی بسیار عالی در قصر تیسفون به طول ۴۵۰ قدم و عرض ۹۰ قدم موجود بوده است. مواد بکار رفته در این فرش از نوع عالی و گران قیمتی بوده و شامل ابریشم، زر و سیم و جواهرات می‌باشد. با توجه به مساحت آن حدود ۲۰۰۰ متر مربع تخمین زده شده است و نقش آن نمایانگر باغی در چهار فصل آراسته با گلها و پرندگان و جویهای آب روان بوده است. نقش گل و نایس در قصر مدائن در کاخ تیسفون پادشاهی خسرو پرویز «خسرو انوشیروان» گسترده شده بود معیت به فرش بهارستان است.

در همین دوره هشام بن عبدالملک قالی ابریشمی و زرینی به طول ۹۰ متر و عرض ۳۳ متر داشته که با قالی بهارستان رقابت می‌کرده است از آنجا که بافندگان فرش‌های مرغوب ایرانیان بوده‌اند می‌توان یقین داشت که قالی مزبور در ایران بافته شده بود. رونق و شگفتگی قالی‌بافی ایران تا زمان حمله مغول ادامه می‌یابد.

فرش بهارستان

فرش چهارفصل

تاریخچه قالی بافی بعد از اسلام

پس از پیروزی اعراب در جنگ با ساسانیان و روی آوردن ایرانیان به اسلام، ایران وارد دوره جدیدی از تاریخ خود می‌شوند. امروزه از فرش‌های ایرانی مربوط به این دوره اثری وجود ندارد. ولی به احتمال تشابه آنها با نمونه فرش‌هایی که در مسجد علاالدین در قونیه «پایتخت سلجوقیان» دیده شده‌اند می‌توان چگونگی آنها را حدس زد. طرح‌های قالی این زمان با خطوط شکسته و بدون انحنا بوده و ظرافت بافت آنها به پایه فرش‌های بافته شده در دوران بعدی نمی‌رسیده است. در دوره صفوی هنر قالی‌بافی به حد اعلای رشد و اعتلای خود رسیده است.

بررسی قالی ایرانی قبل از دهم هجری

در دوران اسلامی در ایران کارگاه‌هایی در ایران فعال بودند و قالی‌بافی در ایران رواج داشته به طوری که کتاب‌ها و سفرنامه‌ها اشارات بسیاری به قالی‌های گسترده در خانه‌ها شده است.

حدود العالم «من الی المغرب» در قرن سوم هجری در جغرافی نوشته شده آمده است در فارس قالی‌بافی متداول بود. یک قرن پس از آن مقدسی جهانگرد معروف از قالی‌های منطقه قائنات سخن به میان آورده است مورخین و نویسندگان ذکر نموده‌اند در قرن دهم میلادی «چهارم هجری قمری» در دربار روم از قالی‌های گرانبهای ایرانی گفتمندی شد.

مورخ دیگری به نام یعقوبی از فرش‌های منطقه آذربایجان یاد می‌کند این خواه گواه بر شهرت قالی‌های آذربایجان «مروند» در آن روزگار می‌باشد در قرن ۸ هجری قمری مورخی حبشی به نام ابن بطوطه در گزارش اقامت خود در «ایزه» و «دیزج» در استان اصفهان از قالی‌های سبز رنگی در برابرش گسترده بودند یاد می‌کند.

ناصر خسرو در یکی از سفرهایش از دست‌بافته‌های استان خراسان یاد می‌کند که در تمامی این استان انواع زیر انداز بافته می‌شود و کارگاه‌های متعددی در این مورد وجود دارد. تاریخ مؤید این نکته است که در سالنامه چینی «سوئی» صادرات فرش ایران در دوره ساسانیان رونق داشته و به چینی یاد شده است مربوط به سال‌های ۵۹۰ تا ۶۱۷ میلادی.

ابن خلدون از قالی‌های منطقه طبرستان «مازندران» یاد می‌کند که برای در خلفای شام و بغداد فرستاده می‌شد این قالی‌ها بسیار گران‌قیمت و نفیس بوده است.

مطالبی که در کتب تاریخی به خوبی مشهود می‌باشد در قرن اولیه اسلامی قالی‌بافی در ایران رواج کامل داشته و اغلب به دست روستاییان و قبایل انجام می‌گرفته است در نواحی تبریز، مشهد، کاسان، اصفهان، بیجار، آمل، ترکمن و روستاهای آن بیشترین و اصیل‌ترین قالی‌ها را این مناطق دارا هستند و هم اکنون فعال می‌باشند.

پیدایش نقش‌گردان «منحنی»

پس از حمله مغول و ویرانی آن در ایران، ارتباط دو کانون مهم تمدن آن روزگار ایران و چین بود نتیجه این ارتباط به ویژه هنرهای تزئینی ایران به راه تحولی گام نهاد که به تدریج به اوج شکوفایی رسید دامنه این تحول به قالی‌بافی کشیده شد و از همین دوران بود که نقش‌گردان «خطوط منحنی» یا نگاره‌های ختایی «چینی» در قالی پدیدار گردید طرح نقش‌گردان بر روی کاغذ شطرنجی آماده می‌شود این تحول در کار قالی‌بافی بود که با نبوغ طراحان و بافندگان هنرمند ایرانی بتوان با استفاده از مواد اولیه نظیر پشم ابریشم، زر و سیم، کرک و پنبه به جهانیان عرضه نمود.